

Sygn. akt III AUa 1071/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Janina Kacprzak

Sędziowie: SSA Jacek Zajązkowski

SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Sztuka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 czerwca 2015 r. w Ł.

sprawy M. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.

o emeryturę,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 4 lipca 2014 r. sygn. akt V U 1465/13,

zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie.

Sygn. akt III AUa 1071/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13 września 2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. odmówił M. Z. prawa do emerytury z uwagi na brak wymaganego stażu pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat na dzień 1 stycznia 1999 r.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z dnia 4 lipca 2014 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał M. Z. prawo do emerytury poczynając od dnia 18 lipca 2013 r. oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rzecz ubezpieczonego M. Z. kwotę 60 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że M. Z., urodzony w dniu (...), złożył w dniu 18 lipca 2013 r. wniosek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o emeryturę. Na dzień 1 stycznia 1999 r. skarżący udowodnił ogólny staż ubezpieczeniowy w wymiarze 26 lat 9 miesięcy i 18 dni. Organ rentowy uwzględnił także wnioskodawcy staż pracy w szczególnych warunkach - 10 lat 10 miesięcy i 1 dzień, w tym okres zatrudnienia w Z.P. Komuna (...) w R. na stanowisku mistrza w okresie od 12 maja 1975 r. do 31 marca 1985 r., w Zakładzie (...) w W. Rejon (...) B. na stanowisku mistrza ds. kotłów w okresie od 17 grudnia 1986 r. do 30 września 1987 r. oraz w Zakładzie PW (...) s.c. Z. Z., W. G. na stanowisku kierownika brygadzysty w okresie od 21 września 1998 r. do 30 listopada 1998 r.

W okresie od dnia 24 kwietnia 1985 r. do 14 grudnia 1986 r. M. Z. był zatrudniony w (...) S.A. w K. jako kierownik budowy, wykonując de facto wszystkie obowiązki mistrza. Do jego obowiązków należało nadzorowanie pracy podległych mu pracowników budowy obiektów Elektrowni (...) w R.. Sąd ustalił, że po przyjeździe do pracy M. Z. przebierał się w ubranie robocze (buty z blachami, strój ochronny oraz kask) i razem z pracownikami przebywał na terenie obiektów budowlanych, nadzorując prace wszystkich pracujących tam pracowników. Były to prace przy budowie kilku obiektów m.in. kanałów spalin, stacji jonitów, pompowni itp. W podległych mu kilku brygadach pracowało od 15 do 30 osób, nie było stanowiska mistrza, w hierarchii służbowej byli jeszcze brygadziści. Ubezpieczony dostarczał robotnikom rysunki techniczne, linie technologiczne i na bieżąco kontrolował czy przebieg budowy, zarówno pod względem czasowym, finansowym jak i technicznym, odbywa się zgodnie z planem. W ramach swych obowiązków wnioskodawca konsultował się z inspektorami nadzoru budowlanego, przekazując i wprowadzając w życie zgłoszone przez nich zastrzeżenia. Kontrola ta miała charakter stały, przy czym nawet kontrole inspektorów odbywały się na terenie obiektu. W skład brygad podlegających wnioskodawcy wchodziło: mechanicy, ślusarze, którzy czyścili blachy przy pomocy szlifierek pneumatycznych, cieli je i montowali oraz spawacze, którzy łączyli te elementy przy pomocy spawalnic elektrycznych. Prace spawalnicze i mechaniczne odbywały się zarówno na wysokości na estakadach spawalniczych, jak i w głębokich wykopach m.in. w kanałach żelbetowych, gdzie praca była wykonywana w rurach o średnicy 2,40 cm, w dużym zadymieniu. Zarówno wnioskodawca, jak i wszyscy zatrudnieni robotnicy, posiadali uprawnienia do prac wysokościowych. Do obowiązków odwołującego się należało również nadzorowanie transportu, jaki odbywał się na terenie przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo posiadało kolumnę transportu składającą się wyłącznie z samochodów ciężarowych. M. Z. nie miał osobnego pomieszczenia biurowego, razem z pozostałymi pracownikami korzystał z tzw. pakamery, służącej jako pomieszczenie socjalne, spożywano tam posiłki, przebierano się itp. Wnioskodawca, jak i pozostali pracownicy, otrzymywał posiłki regeneracyjne, mleko oraz dodatki za pracę w szczególnych warunkach. Odwołujący się nie prowadził listy obecności ani ewidencji nadgodzin, czynności te wykonywała podlegająca dyrekcji kadrowa, pracownik socjalny oraz księgowy, zajmujący jeden z kontenerów na terenie budowy. M. Z. pracował stale i w pełnym wymiarze godzin, innych prac nie wykonywał, do innych prac nie był też delegowany Pracodawca wystawił wnioskodawcy świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

W okresie od 4 maja 1988 r. do 31 grudnia 1991 r. ubezpieczony pracował w Przedsiębiorstwie (...) w B., a następnie od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. w powstałym z niego po przekształceniu - (...) Spółka z o.o. w B. na stanowisku kierownika obiektu. W okresie zatrudnienia w tych spółkach wnioskodawcy podlegało kilkanaście brygad, które wykonywały prace budowlane przy budowie kilku obiektów na terenie Elektrowni (...) m.in. bloki 7, 8, 9, 10 i 11, w których instalowane były urządzenia wentylacyjne. Do obowiązków skarżącego należało kontrolowanie stanu magazynów poszczególnych obiektów, tj. sprawdzanie, czy dostarczono urządzenia do montażu, czy są one zgodne z dokumentacją, sprawowanie nadzoru nad stanem magazynów elektrowni, która również sprowadzała swoje urządzenia, uzgadnianie wszystkich spraw z inspektorami nadzoru oraz kierownikami innych budów, kontrolowanie przestrzegania przepisów bhp. Wszystkie te uzgodnienia odbywały się na terenie budowanych obiektów. M. Z. sprawując kontrole nad podległymi brygadami nadzorował prace monterskie na wysokości, prace spawalnicze i szlifierskie. Były to prace polegające na piłowaniu, cięciu przy szlifowaniu, czyszczeniu, wierceniu. Prace te wykonywane były za pomocą urządzeń elektrycznych, tj. palników acetylotlenowych, szlifierek kątowych wysokoobrotowych, wiertarek, lutownic. Nadto wnioskodawca nadzorował stawianie rusztowań, których wysokość sięgała 10 m. Dokumentacja budowy prowadzona była przez wnioskodawcę na bieżąco na terenie budowy obiektu, ewentualnie gdy zachodziła taka konieczność wnioskodawca zabierał ją po pracy do domu. Ubezpieczony nadzorował również prace transportowe, które wykonywane były za pomocą ciągnika rolniczego. Transport obejmował także tzw. nietypowe prace transportowe, a więc wciąganie materiałów przy pomocy lin, gdyż obiekty nie posiadały wind. Większość elementów do montażu wymagała dopasowania na bieżąco, stąd takie prace jak: nitowanie, ścinanie, wciąganie, montowanie, dopasowywanie, wiercenie, szlifowanie, wnioskodawca nadzorował na miejscu np. przy rusztowaniach, na wysokości. M. Z. nie miał osobnego pomieszczenia biurowego. L. obecności oraz obsługę biurową prowadziła specjalnie do tego zatrudniona osoba. Pracę tę M. Z. w okresach od 1988 r. do 31 grudnia 1991 r. oraz od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. wykonywał stale i w pełnym wymiarze godzin. Pracodawca nie wystawił wnioskodawcy świadectwa pracy w szczególnych warunkach.

Sąd przyjął, że praca wykonywana przez ubezpieczonego w okresie zatrudnienia w (...) w B. w okresie od 4 maja 1988 r. do 31 grudnia 1991 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. w (...) Spółka z o.o. w R. na stanowisku kierownika budowy oraz od 24 kwietnia 1985 r. do 14 grudnia 1986 r. w (...) S.A. w K. na stanowisku kierownika obiektu jest wymieniona w punkcie 24, dziale XIV wykazu A, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i jest oznaczona jako dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. W obiektach, których budowę nadzorował wnioskodawca wykonywano prace w szczególnych warunkach określone w wykazie A, stanowiącym załącznik do wyżej wymienionego rozporządzenia, tj. prace przy spawaniu gazowym i elektrycznym, prace betoniarskie, prace maszynistów ciężkich maszyn budowlanych, prace wodno-kanalizacyjne oraz przy budowie rurociągów w głębokich wykopach.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd zważył, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Przywołał art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, który przewiduje prawo do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych dla mężczyzn, którzy ukończyli 60 lat i legitymują się ogólnym stażem ubezpieczeniowym w wymiarze 25 lat oraz stażem pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat - na dzień 1 stycznia 1999 r. Stosownie zaś do treści art. 32 wskazanej ustawy, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Prawidłowe rozumienie pojęcia pracy w szczególnych warunkach wynika z przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Z zestawienia § 1 i 2 tego rozporządzenia wynika, że pracą w szczególnych warunkach jest praca świadczona stale i w pełnym wymiarze na stanowiskach wskazanych w załączniku do tego aktu. Warunek wykonywania takiej pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, obowiązującym na danym stanowisku pracy jest spełniony tylko wówczas, gdy pracownik, w ramach obowiązującego go pełnego wymiaru czasu pracy na określonym stanowisku, nie wykonuje czynności pracowniczych nie związanych z tym stanowiskiem pracy, ale stale, a więc ciągle wykonuje prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2000 r., II UKN 39/00, OSNP 2002 nr 11 poz. 272). Sąd Okręgowy uznał, że M. Z. pracował ponad 15 lat w warunkach szczególnych, gdyż do tego stażu pracy zaliczyć mu należy okresy pracy od 4 maja 1988 r. do 31 grudnia 1991 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. w (...) Sp. z o.o. w R. na stanowisku kierownika budowy oraz od 24 kwietnia 1985 r. do 14 grudnia 1986 r. w (...) S.A. w K. na stanowisku kierownika obiektu, bowiem z przedłożonego świadectwa pracy wynika, że ubezpieczony pracował na stanowisku kierownika obiektu oraz kierownika budowy, które to stanowiska są objęte wykazem, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ustaleń tych Sąd dokonał na podstawie zeznań ubezpieczonego oraz pięciu świadków, którzy pracowali wraz z nim w spornych okresach. Z zeznań tych, które Sąd ocenił jako wiarygodne wynika, że M. Z. nadzorował stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace grupy robotników, którzy wykonywali roboty wentylacyjne, spawalnicze, ślusarskie, monterskie, transportowe. Wnioskodawcy podlegało kilka brygad wykonujących te prace na kilku obiektach równocześnie. Ubezpieczony dokonywał rozdzielania prac, kontrolował prawidłowość wykonanych robot, dokonywał ich częściowego i końcowego odbioru. Stanowisko pracy ubezpieczonego znajdowało się na budowie, nie miał osobnego pomieszczenia, a pracami typowo administracyjnymi zajmowali się inni pracownicy: kadrowa, księgowa, pracownik socjalny, podlegający kierownikowi budowy. Drobne sprawy biurowe, które należały do obowiązków wnioskodawcy wykonywał on sam bezpośrednio na terenie budowy. Sąd zważył przy tym, że czynności obejmujące sporządzenie dokumentacji związanej z dozorem stanowią integralną część sprawowanego dozoru, nie ma zatem podstaw do ich wyłączenia i traktowania odrębnie. W sytuacji, gdy dozór inżynieryjno-techniczny jest pracą w szczególnych warunkach i praca polegająca na dozorcze była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, to nie ma żadnej potrzeby ustalania, ile czasu pracownik poświęcał na bezpośredni nadzór nad pracownikami, a ile na inne czynności, które również były związane z tym dozorem. Z brzmienia pkt 24, działu XIV, wykazu A wynika bowiem, że warunkiem zakwalifikowania określonego w nim dozoru i kontroli jako

pracy wykonywanej w warunkach szczególnych jest to, aby na oddziałach i wydziałach, na których czynności te są wykonywane, jako podstawowe były wykonywane prace wymienione w wykazie A. Jeżeli zatem pracownik wykonuje bezpośrednio czynności dozoru stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, to objęcie tym dozorem także innych prac wykonywanych na tych oddziałach i wydziałach, a niewymienionych w wykazie A, nie pozbawia czynności dozoru inżynieryjno-technicznego charakteru pracy w szczególnych warunkach. Mając powyższe na uwadze Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony spełnił wszystkie warunki uprawniające do emerytury i na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c., orzekł jak w punkcie 1. sentencji

Wyrok ten w całości zaskarżył apelacją organ rentowy zarzucając:

1 - sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego przez ustalenie, że wnioskodawca wykonywał pracę w szczególnych warunkach uprawniających do przyznania prawa do emerytury wcześniejszej przez okres 15 lat, podczas gdy wnioskodawca udowodnił zatrudnienie w szczególnych warunkach w wymiarze 10 lat 10 miesięcy i 1 dnia;

2 - rażąco naruszenie przepisów prawa materialnego, a w szczególności art. 184 i art. 32 ust. 1, 2, i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przez błędne przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury od dnia 18 lipca 2013 r., podczas gdy wnioskodawca nie ma prawa do emerytury, gdyż nie spełnia warunków do jej przyznania.

W świetle tych zarzutów apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania. W uzasadnieniu środka odwoławczego organ rentowy zakwestionował przyjęcie, że wnioskodawca we wskazanych przez Sąd okresach wykonywał prace w szczególnych warunkach, określone w wykazie A dział XIV poz. 24, gdyż M. Z. był zatrudniony jako kierownik budowy, a więc na stanowisku wymienionym w pkt 6 działu III nieobowiązującego już wykazu C - załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Stanowiska wymienione w wykazie C nie uprawniały do emerytury w obniżonym wieku, lecz tylko do wzrostu emerytury o 15% podstawy wymiaru świadczenia. Fakt skreślenia wykazu C rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 maja 1996 r. nie może być okolicznością uzasadniającą dowolne dopasowywanie stanowisk z nieistniejącego wykazu C do wykazu A lub B, bowiem przez skreślenie wykazu C żadna zmiana wykazu A i B nie nastąpiła.

W odpowiedzi na apelację M. Z., profesjonalnie zastąpiony, wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie na rzecz ubezpieczonego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja organu rentowego jest zasadna, prowadząc do zmiany zaskarżonego wyroku i oddalenia odwołania.

Zawarty w przepisach przejściowych ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2013r., poz. 1440 ze zm.) przepis art. 184 dotyczy tych ubezpieczonych, urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy w dniu wejścia w życie ustawy (1 stycznia 1999 r.) osiągnęli: 1/ okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (15 lat) wymagany w przepisach dotychczasowych do nabycia emerytury w wieku niższym, niż 65 lat w przypadku mężczyzn; 2/ okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (co najmniej 25 lat dla mężczyzn). Takim ubezpieczonym emerytura przysługuje w przypadku nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego. Prawo do emerytury w obniżonym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze stanowi w systemie emerytalnym uprawnienie wyjątkowe, związane z ujemnym oddziaływaniem warunków pracy na zdrowie pracownika, co uzasadnia przyjęcie niższego wieku emerytalnego. Trafnie przywołał Sąd Okręgowy § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), który reguluje, że prawo do takiej emerytury nabywa pracownik wykonujący prace na określonych stanowiskach w wykazie A, zaś okresy pracy potwierdza zakład pracy w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach wystawionym na podstawie posiadanej dokumentacji.

Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75, z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152).

Spór przed Sądem drugiej instancji zogniskował się wokół charakteru zatrudnienia M. Z. w (...) w B. w okresie od 4 maja 1988 r. do 31 grudnia 1991 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. w (...) Spółka z o.o. w R. oraz od 24 kwietnia 1985 r. do 14 grudnia 1986 r. w (...) S.A. w K.. Organ rentowy już w odpowiedzi na odwołanie podniósł, że praca na stanowisku kierownika budowy, które ubezpieczony zajmował, wymieniona była w wykazie C, stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., a zatem nie może być kwalifikowana według wykazu A tego rozporządzenia, mimo to Sąd Okręgowy nie poczynił jakichkolwiek uwag w przedmiocie relacji pomiędzy wykazem A i C i skutkami uchylenia wykazu C oraz dopuszczalnością kwalifikacji pracy na stanowiskach wskazanych w wykazie C, jako pracy z wykazu A, która uprawnia do nabycia emerytury w obniżonym wieku. Prawidłowe rozpoznanie sprawy nie jest możliwe bez poczynienia rozważań w tym przedmiocie.

Ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) przewidywała prawo do emerytury w obniżonym wieku, jak i prawo do wzrostu emerytur i rent z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. W art. 55 tej ustawy prawodawca upoważnił Radę Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia rodzaju prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których przysługuje prawo do emerytury w wieku niższym oraz wykazu prac uprawniających do wzrostu emerytury lub renty w wysokości 10 lub 15% jej wymiaru. Właśnie na podstawie tego upoważnienia wydane zostało rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Zawierało ono załącznik w postaci wykazów A i B, określających te prace, których wykonywanie uprawnia do nabycia emerytury w obniżonym wieku oraz wykaz C, wskazujący stanowiska pracy o szczególnym charakterze, na których zatrudnienie uprawnia do wzrostu emerytury. Trafnie podniósł apelujący ZUS, że w wykazie C w dziale III wymienione zostały prace i stanowiska pracy w budownictwie oraz przemyśle materiałów budowlanych, takie jak majster, mistrz, brygadzysta (poz. 3), kierownik wielkiej budowy, kierownik zespołu budów, kierownik budowy (poz. 6). Wykonywanie tych prac uprawniało wyłącznie do wzrostu świadczenia, ale nie do nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku. Wykaz C uchylony został, wraz z uchYLENIEM § 18 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., z dniem z dniem 7 czerwca 1996 r. (Dz. U. Nr 63, poz. 292) w związku z wejściem w życie rozporządzenia Rady Ministrów, zmieniającego rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W orzecznictwie utrwalone są zapatrywania, że prawo do emerytury w obniżonym wieku nie przysługuje pracownikowi zatrudnionemu stale i w pełnym wymiarze czasu pracy przy pracach wymienionych w wykazie C załącznika do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. w brzmieniu pierwotnym, przed jego skreśleniem od dnia 7 czerwca 1996 r. (tak Sąd Najwyższy m.in. w wyrokach z dnia 30 listopada 2000 r., II UKN 93/00, OSNP 2002 nr 14, poz. 337, z dnia 6 maja 2004 r., II UK 344/03, OSNP 2004 nr 23, poz. 407, Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 11 grudnia 2012 r., III AUa 700/12, LEX nr 1312417).

Judykatura dopuszcza prowadzenie sporu w aspekcie przynależności danej pracy do wykazu A albo wykazu C, przy czym co do zasady nie jest prawidłowe uznanie, że praca wskazana w wykazie C, jako dająca prawo tylko do wzrostu świadczenia, uprawniała jednocześnie do emerytury w obniżonym wieku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2009 r., I UK 316/08, LEX nr 707858). Postępowanie dowodowe przed Sądem pierwszej instancji dotyczyło tej kwalifikacji. Apelujący zasadnie podnosi, że nie można pochoinnie kwalifikować pracy na stanowisku kierownika budowy i kierownika obiektu do wykazu A dział XIV poz. 24, skoro była to praca opisana w wykazie C, a uchylenie tego wykazu nie stworzyło podstaw do stosowania rozszerzającej wykładni, pozwalającej na dopasowywanie prac z uchylonego wykazu C do prac i stanowisk z wykazu A. Trzeba też mieć na względzie, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych są normami bezwzględnie obowiązującymi, zaś emerytura w obniżonym

wieku na podstawie przepisu przejściowego, jakim jest art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stanowi tzw. przywilej wygaszany, toteż przesłanki dotyczące nabycia prawa do tej emerytury muszą być wykładane ściśle, z wyłączeniem wykładni rozszerzającej i w sposób gwarantujący zachowanie celu, dla którego wprowadzono odstępstwo od regulacji powszechnej. Uchylenie wykazu C nie zmieniło stanu prawnego ani sytuacji prawnej pracowników zatrudnionych w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych w sposób pozwalający na przyporządkowywanie wykonywanej przez nich pracy opisanej w wykazie C do najbardziej zbliżonej pracy z wykazu A (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 22 października 2014 r., III AUa 117/14, LEX nr 1563520). W wykazie A w dziale V „W budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych” wymienione zostały stanowiska pracy oraz prace, których wykonywanie stale i w pełnym wymiarze daje uprawnienie do nabycia emerytury w obniżonym wieku. W większości są to konkretne stanowiska pracowników fizycznych wykonujących ciężkie prace, łączące się z dużą uciążliwością i obciążeniem zdrowia. W rozpatrywanym przypadku ubezpieczony pracował jako kierownik budowy i obiektu, a więc na stanowisku wymienionym w wykazie C, nadzorując budowy, na których zatrudnieni byli pracownicy wykonujący prace wymienione w dziale V poz. 1, 3, 4, 8, 9, ale prac tych bezpośrednio, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy nie wykonywał. Nadzór zaś nad wykonywaniem wskazanych prac zakwalifikowany był do wykazu C dział III poz. 6, a nie do wykazu A dział XIV poz. 24. Przypomnieć w tym miejscu trzeba, że analizowane zagadnienie nie jest nowym w judykaturze, już bowiem w wyroku z 21 grudnia 2004 r., I UK 96/04 (dotyczącym sprawy sygn. akt III AUa 1378/03 Sądu Apelacyjnego w Łodzi) Sąd Najwyższy stwierdził, że praca kierownika budowy to praca z wykazu C dział III poz. 6, a nie z wykazu A dział XIV poz. 24 oraz że brak jest jakichkolwiek prawnych przesłanek do zaakceptowania poglądu, że skreślenie działu C rozporządzenia z 7 lutego 1983 r. uzasadnia kwalifikowanie tej pracy do prac wymienionych w wykazie A tego rozporządzenia. Sąd Najwyższy przypomniał również, że przepisy rozporządzenia, jako szczególne, nie podlegają wykładni rozszerzającej i dopasowywanie prac wymienionych w skreślonym wykazie C załącznika do rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., do prac objętych wykazem A tegoż załącznika, należy uznać za *contra legem*, zwłaszcza że wykonywanie pracy wymienionej w wykazie C również w stanie prawnym obowiązującym do wejścia w życie ustawy o FUS nie stanowiło przesłanki nabycia prawa do emerytury w wieku określonym w § 4 pkt 1 rozporządzenia, lecz jedynie uprawniało do jej wzrostu (LEX nr 979167). Nawet gdyby uznać ten kierunek wykładni za zbyt radykalny, to okoliczności sprawy niniejszej nie pozwalają na stwierdzenie, że M. Z. spełnił przesłankę 15 lat pracy w warunkach szczególnych na dzień 1 stycznia 1999 r.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela stanowisko, wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07 (LEX nr 483283), że czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w oddziałach, w których są zatrudnieni pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia z 7 lutego 1983 r., objęte poz. 24 działu XIV wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. W ocenie Sądu Apelacyjnego, materiał dowodowy zgromadzony w sprawie nie pozwala uznać, że ubezpieczony pracując w (...) i (...) wykonywał stale i w pełnym wymiarze dozór bezpośredni w rozumieniu poz. 24 działu XIV wykazu A. Podkreślenia wymaga, że szczególną wartość dowodową w sprawach o emeryturę z tytułu pracy w warunkach szczególnych mają dowody z dokumentów z przebiegu zatrudnienia - świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych, inne świadectwa pracy, umowy o pracę, aneksy do umów, angaże płacowe, zakresy obowiązków itp., dopiero gdy dokumentacja pracownicza jest niepełna lub rozbieżna dopuszczalne jest posiłkowanie się zeznaniami świadków, jako dowodem uzupełniającym (por. wyroki Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 czerwca 2013 r., III AUa 2078/12, LEX nr 1339322, Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 2 grudnia 2014 r., III AUa 251/14, LEX nr 1649073, Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 7 lutego 2012 r., III AUa 1644/11, LEX nr 1120469).

Jednakże Sąd Okręgowy poczynił w sprawie niniejszej ustalenia co do spornych okresów głównie na podstawie osobowych źródeł dowodowych, bez dogłębnej analizy istniejącej dokumentacji pracowniczej. Tymczasem gdy chodzi o zatrudnienie w (...) w B. w okresie od 4 maja 1988 r. do 31 grudnia 1991 r., to dokumenty zawarte w aktach osobowych nie pozostawiają wątpliwości, że M. Z. został tam zatrudniony jako specjalista do spraw kosztorysowania i normowania, było stanowisko ulokowane w dziale przygotowania produkcji, a z zakresu obowiązków w żadnym razie nie wynika, aby wnioskodawca wykonywał wówczas nadzór nad pracownikami produkcyjnymi, jego obowiązki

miały charakter typowo administracyjny. Już samo to rodzi wątpliwość co do wiarygodności zeznań świadków, którzy twierdzili, że wnioskodawca od 1988 r. pracował jako kierownik na budowie. Dopiero od 1 lipca 1990 r. powierzono M. Z. stanowisko kierownika budowy, które zajmował do końca zatrudnienia. Zatem staż pracy w charakterze kierownika budowy w tym okresie zatrudnienia wynosił 1 rok i 6 miesięcy. Zważyć przy tym należy, że pracodawca (następca prawny) odmówił wystawienia M. Z. świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych, co winno skłaniać do oceny zeznań świadków z należyтым krytycyzmem. Sąd Okręgowy na podstawie zeznań świadków ustalił, że odwołującemu się podczas pracy w (...) i (...) podlegało kilka brygad, które wykonywały prace przy budowie obiektów na terenie Elektrowni (...), polegające na montażu wentylacji. Bieżący nadzór nad pracą brygad sprawowali brygadziści. Do obowiązków wnioskodawcy należało zaś kontrolowanie stanu magazynów poszczególnych obiektów, tj. sprawdzanie czy dostarczono urządzenia do montażu i czy są one zgodne z dokumentacją, nadzór nad stanem magazynów w elektrowni, uzgadnianie wszystkich spraw z inspektorami nadzoru oraz kierownikami innych budów, jak również nadzorowanie prac transportowych, które odbywały się przy pomocy ciągnika rolniczego itp. Takie ustalenia przeczą możliwości przyjęcia, że wnioskodawca wykonywał bezpośredni nadzór nad pracownikami przy produkcji w rozumieniu poz. 24 działu XIV wykazu A stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Nadzór tego rodzaju sprawowali bowiem brygadziści, a ubezpieczony był przede wszystkim koordynatorem pracy kilku brygad i to z przewagą obowiązków z zakresu zarządu. Sprawdzanie stanów magazynowych w magazynie gotowych urządzeń nie stanowi bezpośredniego nadzoru nad pracą na oddziale lub wydziale, w którym jako podstawowe wykonywane są prace w warunkach szczególnych. Zważyć trzeba, że istotą zakwalifikowania czynności dozoru do prac w warunkach szczególnych jest okoliczność, że osoba nadzorująca, mimo iż nie wykonuje bezpośrednio pracy fizycznej, to jednak w taki sam sposób jest narażona na ujemny wpływ warunków na organizm człowieka (głębokie wykopy, praca na wysokości). Jeżeli więc w danym zakładzie pracy struktura hierarchiczna jest rozbudowana, to bezpośredni dozór nad procesami produkcyjnymi sprawują pracownicy średniego szczebla, np. brygadziści. W przypadku pracowników zarządzających wyższego szczebla trudno mówić o bezpośredniości dozoru inżynieryjno-technicznego, zważywszy na istnienie pośredniego ogniwa między nimi a pracownikami produkcji. W takiej sytuacji kadre zarządzającą wyższego szczebla charakteryzuje zwykle szerszy zakres obowiązków o charakterze administracyjno-zarządzającym, natomiast czynności bezpośredniego dozoru produkcji leżą w gestii pracowników nadzoru niższego szczebla. Skoro wnioskodawca nadzorował pracę kilku brygad, liczących kilkadziesiąt osób, to należał do kadry zarządzającej wyższego szczebla, sprawującej nadzór pośredni, z to wyklucza przyjęcie, że jego obowiązki sprowadzały się do stałego i bezpośredniego dozoru przy stanowiskach pracy, na których pracowali robotnicy wykonujący konkretne prace w warunkach szczególnych. M. Z. z pewnością przy takich stanowiskach w ciągu dniówki robotniczej przebywał, pracował bowiem na terenie budowy i przy trudniejszych przypadkach montażu był obecny, ale to brygadziści sprawowali dozór bezpośredni w stałym narażeniu na czynniki szkodliwe. Nie ma danych na to, aby ubezpieczony np. w przypadku montażu urządzeń wentylacyjnych na wysokości lub w głębokich wykopach, przebywał z pracownikami stale na wysokości lub w głębokich wykopach. Jak wyżej wskazano, regulacje związane z prawem do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych wymagają wykładni ścisłej, gwarantującej zachowanie celu uzasadniającego odstępstwo od zasady przechodzenia na emeryturę w powszechnym wieku emerytalnym (tak Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 184/13, LEX nr 1448473). Warunku tego nie spełnia wykonywanie przez apelującego pracy na stanowisku kierownika budowy, skoro ubezpieczony nie wykonywał na tym stanowisku stale i w pełnym wymiarze czasu pracy czynności z zakresu bezpośredniego dozoru inżynieryjno-technicznego, jego dozór był pośredni, a przy tym realizował obowiązki związane z prowadzeniem dokumentacji osobowej, z organizacyjnym funkcjonowaniem budowy, dbałością o zaopatrzenie magazynów w urządzenia, koordynacją z innymi budowami, itp. które to obowiązki nie były wyłącznie czynnościami administracyjnymi, pozostającymi w funkcjonalnym związku ze sprawowanym dozorem inżynieryjno-technicznym (zob. wyroki Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22 sierpnia 2012 r., III AUa 374/12, LEX nr 1217658, Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 11 lutego 2014 r., III AUa 813/13, LEX nr 1439005).

Sumując, zatrudnienie M. Z. w (...) w B. od 1 lipca 1990 r. do 31 grudnia 1991 r. i od 1 stycznia 1992 r. do 30 kwietnia 1993 r. w (...) Spółka z o.o. w R. na stanowisku kierownika budowy nie stanowi okresu pracy w warunkach szczególnych, uprawniającego do emerytury w obniżonym wieku, gdyż wnioskodawca pracował na stanowisku wymienionym w wykazie C załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., co uprawniało jedynie do kwotowego wzrostu świadczeń, a nie do emerytury, a nadto nie wykonywał wówczas stale i w pełnym wymiarze

czasu pracy czynności z zakresu kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług, jak też bezpośredniego dozoru inżynieryjno-technicznego na wydziałach i oddziałach, w których jako podstawowe wykonywane były prace wymienione w wykazie - wykaz A dział XIV poz. 24. Z powyższych względów okresy zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku kierownika budowy nie mogą być zaliczone do stażu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 184 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 32 ust. 1-4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Apelacyjne zarzuty sprzeczności ustaleń z zebrany materiał dowodowy, jak i obrazy prawa materialnego, okazały się uzasadnione, toteż Sąd Apelacyjny orzekł reformatoryjnie oddalając odwołanie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., gdyż M. Z. nie posiada wymaganego stażu pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 15 lat.

Przewodnicząca: Sędziowie: